

Oversigt

over

Dansk geologisk Forenings Møder og Ekskursioner fra Januar til December 1927.

Mødet den 24. Januar 1927.

Hr. O. B. Bøggild talte om Meteorjernet fra Savik, den af Dr. KNUD RASMUSSEN til Mineralogisk Museum skænkede store Meteorsten fra Nordgrønland; se O. B. BØGGILD, 1927: The Meteoric Iron from Savik near Cape York, North-Greenland. „Medd. om Grønland“, Bd. 74.

Derefter afholdtes

Ordinær Generalforsamling.

Efter at Dirigenten, Hr. C. HAMMER, havde erklæret Generalforsamlingen for lovlig indvarslet, fremlagde Formanden, Hr. Victor Madsen, Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar. Paa Grund af Kassereren, Hr. C. MALLINGS Sygdom fremlagde den ene af Foreningens Revisorer, Hr. C. Ottesen Regnskabet, som godkendtes efter nogen Diskussion. Derefter genvalgtes Hr. VICTOR MADSEN til Formand for det kommende Aar; til Medlemmer af Bestyrelsen genvalgtes d'Herrer V. NORDMANN, CHR. POULSEN og O. B. BØGGILD, mēdens Hr. SIGURD HANSEN indvalgtes i Stedet for Hr. C. MALLING, der paa Grund af Svagelighed nu definitivt ønskede at trække sig tilbage efter at have beklædt Kassererposten uafbrudt i omtrent 18 Aar.

Til Revisorer genvalgtes d'Herrer C. HAMMER og C. OTTESEN.

Til Foreningens Repræsentanter i Udvalget for Naturfredning genvalgtes d'Herrer V. HINTZE og AXEL JESSEN; Hr. KNUD JESSEN ønskede ikke Genvalg og i hans Sted valgtes Hr. V. NORDMANN.

Mødet den 14. Februar 1927.

Hr. Professor H. J. Hannover talte om Molersten, — en betydningfuld dansk Specialindustri Udvikling og illustrerede sit Foredrag med en Del Lysbilleder og en Film, optaget

ved Skarrehages Molersbrud og Fabriksanlæg paa Mors. Se H. J. HANNOVERS Afhandling med samme Titel som Foredraget, trykt i „Den tekniske Forenings Tidsskrift“, 51. Aarg. Nr. 5. Maj 1927.

Mødet den 14. Marts 1927.

Hr. J. P. J. Ravn holdt den foran, S. 95—100 i dette Hefte trykte Mindetale over Foreningens mangeaarige Kasserer, Dr. C. MALING, død 1. Marts 1927.

Hr. Knud Jessen holdt et af Lysbilleder ledsaget Foredrag om det jyske Ferskvands-Interglacial og dets Flora. Se KNUD JESSEN and V. MILTHERS: Stratigraphical and Palaeontological Studies of interglacial freshwater deposits in Jutland and Northwestern Germany. Danm. geol. Undersøgelse II. R. Nr. 48 (under Trykning).

Mødet den 11. April 1927.

Hr. J. P. J. Ravn talte om de irregulære Echinider fra Danmarks Kridtaflejringer. Se Foredragsholderens Afhdl. med samme Titel, trykt i Det kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skrifter. Naturv. og Mathem. Afdl., 8. Række XI, 4. 1927.

Hr. Victor Madsen holdt et af Lysbilleder illustreret Foredrag om de norditalienske Søer; se VICTOR MADSEN: Nord-Italiens Søer. „Frem“ Hefte 54, 12. Oktbr. 1927, Gruppe 5.

13.—14. Maj 1927. Ekskursion til Lolland.

Deltagerne afrejste fra København Torsdag 12. Maj Kl. 19,¹⁵ til Maribo, hvor man overnattede.

Fredag 13. Maj med Biler til den fredede Knuthenborg Park, der med Hr. Lensgreve FR. KNUTHS velvillige Tilladelse besaas under Ledelse af Hr. Skovrider MAGIUS, der førte Deltagerne rundt til de forskellige interessante Trægrupper: Mammothfy, kæmpemæssige Thujaer og andre sjældne Naaetræer.

Derfra fortsattes under Hr. V. NORDMANN'S Førerskab over Kjeldernæs, hvis Jættestue besaas, til Plateaulandet ved Birket med dets store „afløbsløse Huller“: Møllelunge, Kirkelunge o. a.; Overblik over Terrænet fik man dels fra Birket Kirke, dels fra Ravensborg Banke, hvor man ogsaa — med Nationalmuseets velvillige Tilladelse — benyttede Lejligheden til at bese de udgravede Ruiner af Ravensborg. Derfra kørtes til „Kong Svends Høj“, et anseligt Gravkammer fra yngre Stenalder, hvis mægtige Overligger vidner om, at det tilsyneladende meget stenfattige Vestlolland ikke har været blottet for selv meget store Morænenester. Forbi Pederstrup og Vesterborg til Halstedkloster (Juellinge), langs Halsted Aa (senglacial Smeltevandsdal), over Avnede, gennem Nakskov til Helgenæs Teglværk, hvor man besaa de udstrakte, men lidet dybe Grave i senglacialt Ferskvandsler over Moræneler. Derfra forbi Søby-

holm tilbage til Halstedkloster, hvis Kirke besaas, og videre mod Syd over Græshave og Gloslunde til Hummingen, fra hvis Diger man besaa det lavtliggende Terræn V f. Rødby Fjord. Stormflodskatastroferne, særlig den fra 1872, omtaltes. Derfra fortsattes forbi Christianssæde til Maribo, hvor Domkirken besaas, og hvor man spiste til Aften og overnattede.

Lørdag 14. Maj med Toget Kl. 8,³² til Saksøbing, hvorfra man spaserede gennem Holmeskov Dyrehaves kuperede, stenrige Landskab til Hardenberg og videre mod NØ over den senglaciale Dal til Radsted Kirke, som besaas. Derfra med Biler til Hanemose Teglværk, hvis Grave i senglaciale Ler besaas og hvor Frokosten indtoges. I Grængegaards Teglværks Grav saas de mærkelige Tørve-Guirlander, der skyldes gamle Smaagrave i Lerets Overflade, delvis fyldte med nedkastet postglacial Tørv, hvorover der atter er fyldt Ler; det er aabenbart dette, som har givet Anledning til den Misforstaaelse, at her skulde findes Allerøddag. — Derfra med Biler over Thoreby og Flintinge til Frejlev Østermark med de smukke Stenbestrøninger langs Nordsiden af Roden Skov og videre til Nysted Kalkværk, hvor Gravene i den overmaade kridtholdige Moræne besaas. Middagen indtoges i Nysted, hvorfra man Kl. c. 16 fortsatte med Biler over Nykøbing F. til Hasselø nye Kalkværk og HORNSTRUPS Kalkværk N f. Hasselø By. Gravene, der er anlagt i (disloceret) Skrivekridt, var desværre helt vandfyldte. — Tilbage til Nykøbing F., hvorfra Hjemrejsen fandt Sted Kl. 18⁵⁵.

Litteratur: V. NORDMANN: Træk af Lollands Geologi. Det fjerde danske Hjemstavnskursus 1926. Nykøbing F. 1927 og KNUD JESSEN: Lolland-Falster siden Istiden. Lolland-Falsters historiske Aarvog XIII, 1925.

4.—8. Juli 1927. Ekskursion til Västergötland og Närke.

Måndag d. 4. Juli. Deltagerne samledes om Aftenen paa Järnvägshotellet i Laxå med Ekskursionens to svenske Førere, Statsgeologerne Dr. L. VON POST og Dr. SIMON JOHANSSON. Professor, Dr. A. G. HÖGBOM fra Uppsala deltog 5. og 6. Juli.

Tirsdag d. 5. Juli. Med Tog Kl. 9 fra Laxå til Degerfors Station, hvorfra d'Herrer Dr. VON POST og Ingeniør W. MOBERG ved Degerfors Järnbruk førte Deltagerne rundt i det vanskeligt passable Fos-Terræn, som Svea-Elven (Ancylus-Søens første Afløb til Verdenshavet) har efterladt sig her Syd for Degerfors Bruk (se L. von POST: Svea älv, ett geologiskt naturminne. „Sveriges Natur“. 1927). Særligt imponerende virkede D o m e d a g s f a l l e t s store Canyon, G r y t f a l l e t s mange Jættegryder og andre Erosionsfænomener samt de mæg-

¹⁾ Se endvidere den under Trykningen af dette Hefte fremkomne Afhandling af HENR. MUNTHE: Studier över Ancylussjöns avlopp. Sver. geol. undersökn. Ser. C. No. 346 (Årsbok 21 (1927) No. 1).

tige Blokaflejringer i den nedre Del af Bergtjärn-Renden, hvilken sidste er den sydligste af fem store Elvfurer, som førte Sveaälvens Vandmasser over Vandskellet ned til Letälvens Dalgang. Fra Bergtjärn spaserede man langs Letälven tilbage til Degerfors, hvor Deltaerne var Strömsnäs järnverk aktiebolags Gæster ved en Middag paa Brukshotellet. — Efter Middagen besøgte en Lokaltet for den utilstrækkeligt tidsbestemte Visingsö-Sandsten ved Sydspidsen af Søen Möckeln, hvorefter fem Biler førte Selskabet over Gulspång, Sjötorp og Tidån til Skövde. Under Vejs studerede man flere Steder Nord for Sjötorp Strandvolde og Terrasser paa den „postglaciale Vänergrænse“ (se R. SANDEGREN: En postglacial strandlinje vid östra sidan av Väneren. Sveriges Geol. Undersökn. Ser. C. Nr. 270 (Årsbok 9 (1915) og L. von PCST: Vänerfrågans nuvarande läge. G. F. F. Bd. 47. 1925.)

Onsdag d. 6. Juli. Med Biler fra Skövde til Stolan paa Billingen's Nordspids, hvor man i Kalkbruddene saa ordovicisk Orthoceratitkalk (Limbatakalk) hvilende paa kambrisk Alunskifer. Hovedinteressen samlede sig dog om Dr. JOHANSSONS Demonstration af Tappningsfænomenerne fra den isdæmmede baltiske Issø's Udtapning (se S. JOHANSSON: Baltiska issjöns tappning. G. F. F. Bd. 48. 1926). Mellem Dr. JOHANSSON og Prof. A. G. HÖGBOM kom det til nogen Diskussion om Tydningen af de Erosionsspor, hvorpaa førstnævnte støtter sin Opfattelse af en saa høj Stand af den baltiske Issø's Overflade (til mindst 265 m), at Vandspejlsænkningen ved Tappingen skulde beløbe sig til ca. 150 m (ned til 110 m), idet Prof. HÖGBOM hævdede den ældre, af ham allerede i 1911 fremsatte, Opfattelse om en mindre Tapping (ca. 30 eller ca. 60 m). Om Tydningen af de startede Erosions- og Aflejringsfænomener paa lavere Niveauer (det renskyllede Sandstensplateau neden for Stolan, Timmersdala Aasen m.m.) var der derimod almindelig Enighed. Fra Timmersdala gik Turen gennem det sørige Valle Häråd med dets mangeartede Israndsdannelse (Randterrasser, Aase, Randmoræner, Kames og Drumlins, se H. W:SON AHLMANN: Die fennoskandische Endmoränenzüge auf und neben dem Billingen in Väster-Götland. Zeitschrift für Gletscherkunde X. Bd. 1917). I Varnhem blev der drukket Kaffe og den berømte gamle Kirke blev beset. Paa Vejen til Dala St. i Falbygden passerede man et udpræget Drumlinlandskab mellem Billingen og Hornborgasjön. De af H. MUNTHE (Studies in the Late-Quaternary history of Southern Sweden, G. F. F. Bd. 32. 1910) beskrevne Afløbsdale for den baltiske Issø (Vättern Issøen?) mellem Sydbillingen og Plantaberget studeredes under Dr. JOHANSSONS Ledelse omkring og SV for Dala Station, hvor den mest udprægede af Dalene har sin Østende. Andre af Dalene er nederoderede i Orthoceratitkalk, og i et Kalkbrud i Nærheden saas under denne Lag af Olenidskifer og grøn Ceratopygekalk. Tilbage til Skövde, hvor Middagen indtoges, og hvor der overnattedes.

Torsdag d. 7. Juli. Med Tog fra Skövde Kl. 9^u over Herrljunga og Håkantorp til Uddevalla, hvortil man ankom ud paa Eftermiddagen. Med Biler som Befordringsmidler besøgte under Dr. VON POST's Ledelse de sen-glaciale Skalbunker ved Bräcke-Kuröd Ø for og ved Kapellbackarna SV for Byen (se G. DE GEER: Quaternary Seabottoms in Western Sweden, G. F. F. Bd. 32. 1910; W. C. BRØGGER: Sen- og postglaciale nivåforandringer i Kristianiafeltet. Norges Geol. Undersøgelse Nr. 31. 1901. p. 312—322 og V. NORDMANN: Bemærkninger om sen-glaciale og alluviale Skalbunker paa Sveriges Vestkyst. Medd. Dansk geolog. Forening. Bd. 2, Nr. 12, 1906).

Særlig paa den førstnævnte Lokalitet diskuteredes den nye Opfattelse af Bankerne som allochthone (H. MUNTHE, H. E. JOHANSSON, R. SANDEGREN: Göteborgstraktens Geologi. Göteborg 1924; N. H. ODHNER: Några fakta till belysning av skalbanksproblemet, G. F. F. Bd. 49. 1927) i Modsætning til den hidtil herskende Anskuelse om Bankernes autochthone Karakter. Som Støtte for ODHNERs Anskuelse om Dybreaktionsstrømmenes Betydning for Skallernes Aflejring fremførte Hr. R. SPÄRCK en Del Iagttagelser over den færøiske recente Molluskfaunas Afhængighed af slige Strømme. Ved Kapellbackarna var der ogsaa Lejlighed til at studere Faunaen i de yngre, postglaciale Skalaflejringer. — Middag og Overnatning i Uddevalla.

Freddag d. 8. Juli. Medens største Delen af Ekskursionens Deltagere i Formiddagens Løb dels afrejste til København, dels spredtes til forskellige Sider, forlængede en mindre Kreds Ekskursionen med en Tur til Vänersborg, Halle-Hunneberg og Trollhättan under Ledelse af Dr. VON POST. Baade de kambro-siluriske Dannelser og særlig Diabasens Paalejring paa disse samt de forskellige Forhold, der har Betydning for Spørgsmaalene om de postglaciale Niveauforandringer i disse Egne (postglacial marin Grænse, Vänerbækkenets Niveauforandringshistorie) studeredes. Efter et Besøg ved Trollhättafaldene og Skibsfartssluserne opløstes Ekskursionen.

Ekskursionen, hvori der deltog 19 Medlemmer foruden Førerne, var helt igennem begunstiget af usædvanlig godt — men temmelig varmt — Vejr.

Mødet den 31. Oktober 1927.

Hr. V. MILTHERS talte om Inddelingen af Kvartæret i Nordvest-Tyskland, paa Grundlag af sine Undersøgelser i Lüneburger Heide.

Hr. Knud Jessen talte om Interglaciale Ferskvandsaflejringer i Nordvest-Tyskland.

Hovedindholdet af Foredragene — der begge var illustreret med Lysbilleder — vil blive meddelt i KNUD JESSEN and V. MILTHERS: Stratigraphical and Palaeontological Studies of interglacial freshwater

deposits in Jutland and Northwestern Germany. D. G. U. II R. Nr. 48 (under Trykning).

I Tilslutning til disse Foredrag redegjorde Hr. Abteilungsdirektor, Professor, Dr. W. Wolff, Berlin for den moderne tyske Opfattelse af det nordtyske Diluviums Inddeling. Han fremhævede Fordelene ved i Stedet for Numre at benytte Navne som Betegnelse for de forskellige

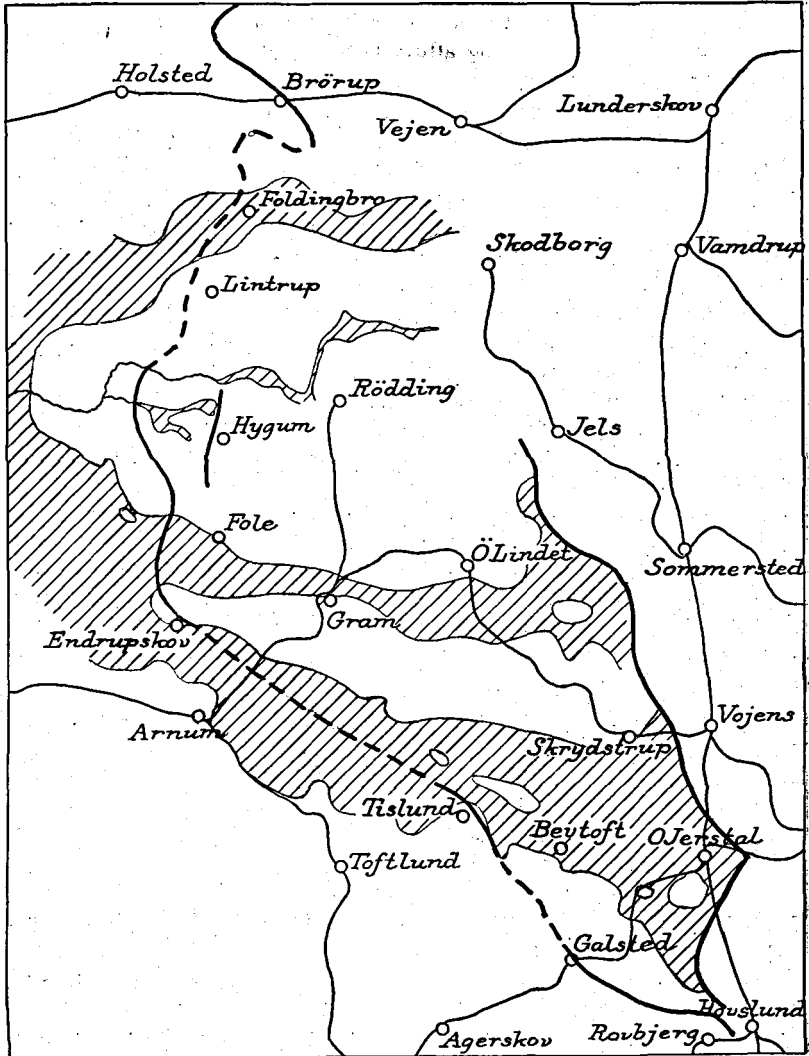

Fig. 1. Israndslinier fra den sidste Nedisning i Nordslesvig.
De skraverede Partier er Hedesletterne.

Nedisninger og berørte, at det maaske vilde vise sig at være nødvendigt at indskyde en Warthe-Istid mellem Saale-Istiden (den hidtil næstsidste) og Weichsel-Istiden (den sidste); i saa Fald maatte der da regnes med fire nordiske Nedisninger.

Mødet den 7. November 1927.

Hr. H. Ødum meddelte nogle

Bemærkninger om Vestgrænsen for den sidste Nedisning i Nordslesvig.

Foredragsholderen nævnte kort de tidligere Anskuelser om den sidste Nedisnings Maximaludbredelse i Nordslesvig, der alle anbragte den yderste Isgrænse i Egnen omkring Jels og Sommersted. Foredragsholderen vilde anse det for mere sandsynligt, at Isen under sit sidste Fremstød mod Vest var naaet helt ud til en Linie V f. Lintrup — Hygum — Fole (se Fig. 1, S. 170).

Nogen egentlig Randmoræne her var der ikke Tale om, og rent morfologisk er Linien kun svagt fremtrædende i Terrænet; alligevel er Landskabet Ø f. denne Linie mere uroligt end Landskabet V herfor. Gram og Rødding „Bakkeøer“ fremtræder stort set med de samme jævne, storladne Terrænformer som de Bakkeøer, der ikke har været dækkede af den sidste Is, saa Isfremstødet til den nævnte Linie har sikret kun været af kort Varighed; Isen har ikke ødelagt det i Forvejen tilstedeværende Terræn, kun meddelt Overfladen en mere urolig Karakter (med mere Moræneler end Tilfældet er V f. Linien).

Yderligere Støtte for Dragningen af denne Linie er Forekomsten af Jordfaldshuller i Smeltevandsaflejringer VNV f. Hygum, ved Fole og N f. Tislund. Endvidere maa bemærkes Udbredelsen af skaanske Basaltblokke (sml. V. MILTHERS: D. G. U. 1. Rk. Nr. 15 S. 23), der forekommer meget hyppigt i Terrænet Ø f. Linien (atter aftagende mod Øst), men ikke V f. denne. Udenfor Linien ligger de ikke nedisede Interglacialmoser af Brøruptypen.

Nordligst falder denne Linie i Fortsættelse af den yderste Isrand paa Kortbladet Bække, som MILTHERS har fulgt til SØ f. Brørup. Hvorledes Forløbet over Kongeaadalen skal tænkes, er ikke helt sikkert, men Linien gaar derefter Vest om Lintrup — Hygum — Fole, Øst om Endrupskov, hvorfra den maa tænkes fortsat gennem Hedesletten ned til Tislund; herfra videre over Galsted, indtil den slutter sig til den stærkt fremtrædende Randmoræne ved Rovbjerg.

Derefter gav Hr. V. Nordmann en Meddelelse om

Israndslinier paa Kortbladet „Fredericia“.

Kortbladets Nordgrænse gaar igennem Løsning Stationsby og videre mod V et Stykke N f. Jelling, indtil lidt N for Harresø Kro; Vestgræn-

sen gaar mod S gennem Ejstrup Station til SV for Hylkehuse, hvorfra Kortbladets Sydgrænse gaar mellem Kolding og Vonsild og paa Fyn S om Kavslunde til lidt Øst for Roerslev; Østgrænsen gaar fra Ustrup mod S tværs over Bjergelide og ned gennem Baaring Vig (se Fig. 2).

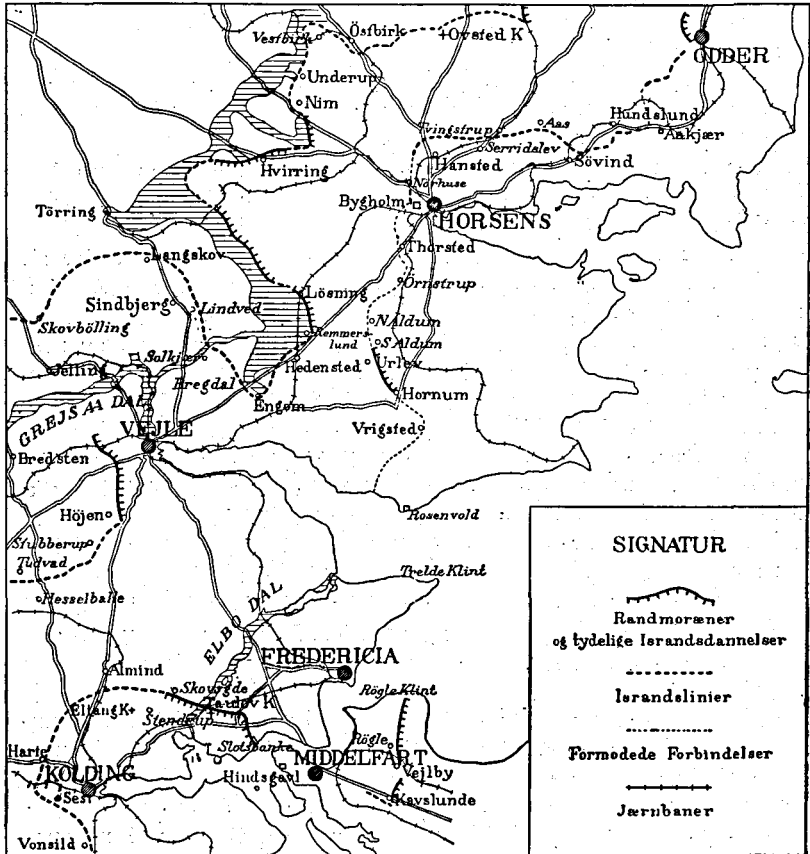

Fig. 2. Skitse over Kortbladet Fredericia, den sydlige Del af Kortbladene Horsens og Skanderborg samt Kortbladet Bogensens nordlige Del. Mere fremtrædende sub- og senglaciale Dale samt Hedesletter er angivne med vandret Skravering,

Paa Fredericia-Bladet findes to vel markerede Israndlinier, som begge er omtalt i Litteraturen og af hvilke visse Partier hver for sig godt kunde tjene som Paradigmer i en geologisk Lærebog m. H. t. Randmoræner, Hedeslette, Grundmorænelandskab og Inderlavning. Den ene er den af POUL HARDER paaviste, fra Djursland kommende østjyske Israndlinie, der træder ind paa Kortbladet ved Løsning St. og derfra fortsætter sig ned til Remmerslund som en

veludviklet Randmorænevold med foranliggende Hedeslette og bagvedliggende smaakuperet Grundmorænelandskab. Fra Remmerslund og videre mod SV er Linien ikke særlig markeret i Landskabet, men bestemt ved Hedeslettens Kægletoppe NV og V for Hedensted. HARDER har ikke fulgt Israndslinien længere end til Engom, men paa sit Kort antydet, at dens Fortsættelse herfra maaske skal søges i nordvestlig Retning.

Den anden vel markerede Israndslinie er den allerede tidligere (Medd. fra Dansk geolog. Forening, Bd. 5 (1916), S. 1—2) omtalte Taulov-Randmoræne, der begynder som en forholdsvis simpel Morænevold ved Slotsbanke paa Jyllands-Siden lige overfor Hindsgavl og kan følges over Taulov Kirke, Elbodalen ved Holmsø, Sr. Vilstrup, Nr. Stenderup og norden om Eltang Kirke, idet den har Gudsø- og Eltang Vig som Inderlavninger; videre mod V er den ikke særlig skarpt afsondret fra det ældre, jævnt kuperede Landskab, men kan dog følges mod SV over Harte og Paaby, hvor den passerer Kolding-Dalen, S. for hvilken dens Fortsættelse maa søges i den af A. JESSEN paaviste Israndslinie paa Østsiden af Seest Aa over Vonsild, Hoppesgaard og Kransbjerggaard (D. G. U. I. R. Nr. 12, S. 64).

Paa Kortbladet „Bække“ (D. G. U. I. R. Nr. 15) har V. MILTHERS paavist 3 Israndslinier, af hvilke den østligste løber ind over Fredericibladets Vestgrænse lidt SV for Tudvad; den er paa sidstnævnte Kortblad ikke karakteriseret ved nogen Randmoræne eller Hedeslette, men kan nærmest — saaledes som MILTHERS har gjort ved flere andre Israndslinier — paavises ved Grænsen mellem det foranliggende, mere udfledede og det bagvedliggende, smaakuperede Terræn. Linien kan følges over Tudvad gennem Mejsling Skov op i Retning mod Højen By, hvor den støder til den i S—N gaaende Højen Banke, der i Landskabet fremtræder som en Slags Skamlingsbanke en miniature; foran den ligger et lavt, stærkt kuperet Landskab, som egentlig hører til Randzonen i Vejle Aas Tunneldal, men som sikkert har faaet sin sidste Udformning af Smeltevandet fra Isranden over Højen Banke; bagved den ligger et karakteristisk Landskab, med store, afløbsløse Huller. — Selv om denne Isrand kan følges tværs over Vejle Aadal til Over Knaberup, hvor Grænsen findes mellem det kuperede Landskab og Terrasserne Vest paa over Sælde og Skibet, har det dog ikke været muligt at følge den videre paa Plateauet N f. Vejledalen.

Hvor Landevejen fra Vejle over Lindved og videre mod NV skærer den lille, smalle Dal, der strækker sig i nordøstlig Retning, fra lidt NØ for Grejsdal Hotel forbi Solkjær til lidt NØ for Gammelsole, findes et tydeligt Skel i Dalens Karakter: V for Landevejen har Dalen bevaret sin oprindelige Karakter af en subglacial Tunneldal, Ø for Landevejen er Dalen, skønt dens oprindelige subglaciale Form endnu røbes

ved nogle Ujævnheder i Bunden, i Hovedsagen udformet som en extra-marginal Dal. Isranden, som nødvendigvis efter Dalens Udseende maa have begrænset en mod V liggende Ismasse, har altsaa overskaaret Dalen, dog næppe ved Landevejen, men lidt længere mod NØ, hvor man saavel N som S for Dalen finder en Grænse mellem det mere kuperede Terræn og det østfor liggende, ud mod Løsning Hedeslette vendende fladere Terræn. Følger man denne Grænse mod SØ, kommer man ned til Engom, hvor Forbindelse opnaas med HARDERS Israndslinie; følger man Grænsen fra Dalen først mod N, senere mod NV, V og SV, kommer man uden om Sindbjerg, over Langskov og Hvejsel, Ø om Skovbølling til Tofthøj, hvor den fortsættes i den mellemste af de paa Bække-Bladet angivne Israndslinier.

Gaar man derfra over til Kortbladets fynske Del, findes der langs en mod V svagt buet Linie nogle Bakkerygge, der fra Røgle Skov strækker sig over Kathrinebjerg, Bøgelund Mølle og Røgle Banke ned til Vejlbj. V for disse Rygge ligger det mærkelige, af rundglattede Banker og mellemliggende Dale med tydelig glacial Karakter bestaaende Landskab mellem Middelfart og Strib. Øst for Ryggene sænker den kuperede Overflade sig ned mod Baaring Vig. Disse Rygge kan vanskelig opfattes som andet end Isranddannelser med Baaring Vig som Inderlavning, en Opfattelse, der allerede tidligere er fremsat af V. MILTHERS paa et ikke publiceret Kort og som bestyrkes ved forskellige Fænomener, af hvilke her skal nævnes følgende: i Klinten fra Stavrhoved mod Syd ses kun meget faa Steder udskridende Plastisk Ler forneden i Klinten, medens denne Slags Ler flere Steder forekommer foroven, altsaa som dislocerede Masser, ja paa en større Strækning endog synes at udgøre Markens Overflade. N for Røgle Skov har man som Tværsnit af Bakkedraget det bekendte Parti af Plastisk Ler, der paa to Steder viser vældige Spalter fyldt med kvartært Materiale og V for hvilket findes de stærkt forstyrrede oligocæne og kvartære Dannelser i Røgle Klint.

Fra Vejlbj, hvor det Øst for Byen ud mod Baaring Vig liggende kileformede, lave Parti rimeligvis er at opfatte som en Slags meget kort Tunneldal, kan Israndslinien følges over Avlbj Gaard ned til Kavslunde, hvor nogle SØ—NV gaaende Bakker synes at antyde dens Omdrejning i Retning af Hindsgavl. Skønt der aldeles ingen tydelige Beviser forefindes, kan Foredragsholderen ikke frigøre sig for den Tanke, at dens Fortsættelse er at søge i Taulov-Randmorænen.

De yngste af de Terrasser, som findes langs Ørum Aa paa Nord-siden af Vejle Fjord, standser ved Urlev, hvor H. ØDUM under den geologiske Kortlægning har paavist et Stykke Isrand med Banken Kolden som en Slags Randmoræne og den bagved liggende Tørve-mose Tagkjær som „Inderlavning“. Denne Israndslinie kan følges i sydøstlig Retning over Hornum og Vrigsted, hvor Foredrags-

holderen nærmest er tilbøjelig til at søge dens Fortsættelse mod SV i Retning af Fakkegrav, hvorfra den paa en eller anden Maade maa kunne sættes i Forbindelse med Røgle-Israndslinien.

Foredragsholderen havde haft Lejlighed til at følge Odder-Morænen's Fortsættelse mod S og SV i den af N. V. USSING (Om Floddale og Randmoræner i Jylland. Oversigt. kgl. danske Vidensk. Selsk. Forhandl. 1907, Nr. 4) angivne Retning. Forbindelsen mellem Isranden fra Rathlousdal over Bankerne ved Ulv Kirke Ø for Lundhof til Lindbjerg og Isranden fra Kjærsgaarde mod V var Foredragsholderen ikke sikker paa, men fra Kjærsgaarde mente han at kunne følge den over Torup og Trustrup ned mod Søvind og derfra mod N og NV over Aas, langs det høje Bakkedrag mod V til Tvingstrup og i sydvestlig Retning over Vesterskov og Egebjerg ned mod Hansted Aas Tunnedal. Han skulde dog gerne indrømme, at Tiden havde været for knap til en nøjagtigere Fastlægning af Isranden. Ligeheden mellem Nordsiden af Horsens Fjord og Nordsiden af Kolding Fjord havde slaat ham; ligesom den nævnte Israndslinie mindede om Taulov-Randmorænen, saaledes svarede Bugten S for Søvind og den oprindelig som et Stykke Tunnedal anlagte Lavning Nordstrand som Inderlavninger til Inderlavningerne Gudsø- og Eltang Vig. De stærkt kuperede Bakkepartier mellem Trustrup — Torup og Søndrup og mellem Stensballegaard og Haldrup maatte da opfattes som en Slags Interlobatmoræner, til hvilke der ogsaa fandtes Sidestykker ved de omtalte Inderlavninger ved Kolding Fjord.

Det mærkelige, kuperede Terræn ved Nørhuse lige NV for Horsens opfattede han som en Fortsættelse af den nævnte Israndslinie over Egebjerg—Hansted, en Linie, hvis Fortsættelse han skulde være tilbøjelig til at søge over Thorsted, Ørnstrup, Nr. og Sr. Aldum til Kolden ved Urlev, hvorved der muligvis opnaedes Forbindelse med Røgle-Linien.

I Anledning af dette Foredrag fremsatte

Hr. V. Milthers først nogle Bemærkninger om NORDMANN'S Dragning af Israndslinierne Vest for Vejle og Vest for Horsens og fremlagde derefter et Kort (Generalstabens Kortblad Skanderborg i Skala 1: 100 000), som Lektor MATHIAS MØLLER i Aarhus havde sendt ham med indtegnede bakkede Højdedrag og formodede Tilbagerykningslinier for Isen (se dette Hefte, pag. 151—164).

MILTHERS ansaa MØLLER'S Dragning af Malling-Liniens Fortsættelse mod Nord, Øst om Jelshøjpartiet og ud imod Kysten Syd for Aarhus for rigtigere end de Retninger, USSING havde antydnet paa sit Kort fra 1907. Der var maaske Sandsynlighed for, at Liniens videre Fortsættelse gik tværs over Bugten Øst for Aarhus, til Tved Halyøen SV f. Knebel Vig.

Af Vigtighed var dog særlig MØLLERS Sondring mellem Malling-Linien med dens Fortsættelse mod Vest og den yngre Israndslinie, der overskærer Aakjær-Rævsaadalen ca. 1 km Nord for Aakjær. Siderne af Rævsaadalen Nord og Nordøst for dette Sted staar som skarpt markerede Erosionskrænter, og Erosionen kan kun have fundet Sted i Senglacialtiden foran en stagnerende Isrand. Til denne ekstramarginale Dal svarer Aakjær Aasdal som subglacial Tilløbskanal. I Dalen Nord for Aakjær har vi saaledes et Fikspunkt for en Is-

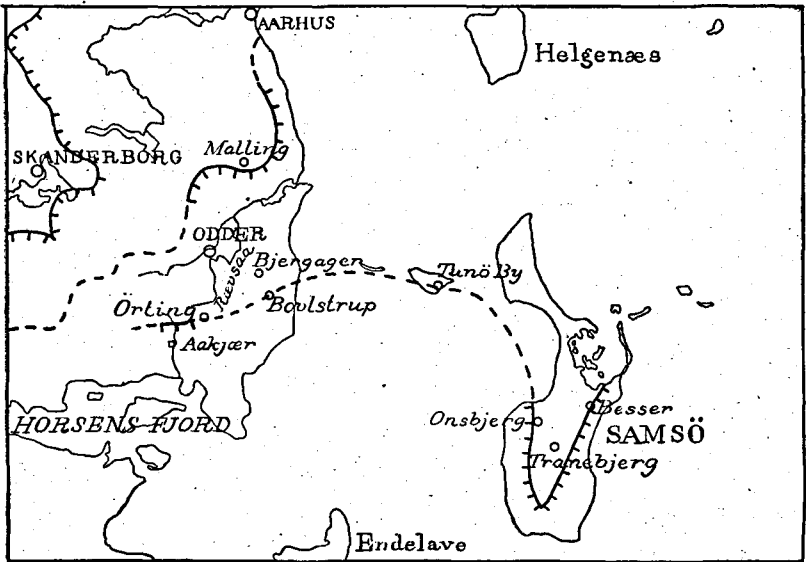

Fig. 3. Formodet Forløb af Isrande mellem Aarhus, Horsens Fjord og Samsø.

rand, hvis Fortsættelse mod Øst snarest skal søges i Retning over Ørting og Bøvlstrup ud til Kysten ud for Bjergager. Denne Liniedragning kan begrundes i Forholdene paa denne Strækning af det iøvrigt saa flade Hads Herred og støttes tillige af Forholdene paa Tunø og paa det sydlige Samsø.

Umiddelbart Vest for Tunø By, overskæres Tunø fra Syd til Nord af en 600 m bred, senglacial Dal, der maa skyldes et Isdække, som har ligget tæt Syd for Øen. — Paa det sydlige Samsø giver Terrænforholdene stærkt Grund til at formode, at den Bakkekæde (Onsbjerg-Visborg Fyr), der strækker sig fra Nord til Syd langs Vestkysten, er opstaaet langs Randen af en Istunge Vest for Samsø, medens dens østlige Bakkekæde (Brattingsborg-Besser) er afsat ved Randen af en Istunge fra Sydøst. De fleste og mest fremtrædende af Syd-Samsøs Bakker forekommer i den vestlige Bakkekæde; og imellem denne og det forholdsvis højtliggende, fladere Land-

skab i Midten af Landet strækker der sig fra Pillemark til Onsbjerg en Dal, hvis Østside bærer tydelige Mærker af Erosion, medens Fladerne mellem Bakkerne Vest for Dalen gaar jævnt over i denne. Spor af sen-glaciale Afløb mod Vest fra Bakkekæden synes desuden ganske at mangle, i Modsætning til hvad man kunde vente, hvis Bakkerne var afsat af Is fra Øst; derimod kan Dalen Pillemark-Onsbjerg naturligt opfattes som det sen-glaciale Afløb fra en Istunge, der har ligget Vest for Samsø. — En tilsvarende Afløbsdal — forbi Tranbjerg og Besser Kirke — synes der at have været foran den Isrand, langs hvilken den østlige Bakkekæde afsattes.

At der under Afsmeltingen har ligget en saadan Istunge, som her antydet (se Fig. 3), imellem Samsø og Egnene omkring Odder, maa ogsaa paa Forhaand anses for meget rimeligt, naar man betragter Israndsliniernes Forløb i Østjylland i det hele. Hvor Linien her har sin Fortsættelse, maa foreløbig staa hen. Der skal kun i denne Forbindelse peges paa Forekomsten af de mange Øer i den østlige Del af Horsens Fjord samt de ekstramarginale Erosionsdale, der i Retning Syd-Nord strækker sig igennem den østlige Del af Bjerge Herred, Syd for Horsens Fjord. Forudsætningen for Fremkomsten af disse Gennembrudsdale maa søges i, at der uden for Kysten har ligget et Isdække, hvis Smeltevand Erosionen af Dalene skyldes.

13. November 1927. Ekskursion til Lyngø—Vikso.

Ekskursionen var oprindelig planlagt til 23. Oktober, men maatte aflyses paa Grund af vedholdende Regnvejr. — Deltagerne afrejste 13. Novbr. Kl. 9³⁰ fra Slangerupbanegaarden og ankom til Lyngø Kl. 10³⁰, hvorfra man under Ledelse af Hr. V. MILTHERS spaserede til Bastrup Sø. Paa Vejen passeredes saavel den i Ø—V gaaende subglaciale Dal, der strækker sig henimod Slangerup, som den sen-glaciale Erosionsdal, der fra Bastrup løber mod Nord, NV og Vest til Uggerløse Skov (se V. MILTHERS: Nordsjællands Geologi. D. G. U. V. Række Nr. 3, S. 123). Efter et Besøg ved Ruinen af Bastrup Taarn fortsattes til Myrestenen i Gandløse Eget, en ca. 5 m lang erratisk Blok, der dækker ca. 16 m² og har en Tykkelse af 1¼—2 m. S for Skoven passeredes atter en subglacial Dal med en deri liggende Aas, hvorfra man over Slagslunde fortsatte til Stenlille og langs de N—S gaaende Randmorænebakker til Stenløse Mølle. De derværende store Grave, hvori man fra gammel Tid har brudt Kridt af de store, i Moræneleret indesluttede Flager af Skrivekridt (MILTHERS: l. c. S. 59 og 104), var nu helt tilskredne; kun i en Grav S for Frederikssundsvejen saas en lille Kridtflage. Derfra fortsattes til en mærkelig Kildekalkdannelse i en lille Mose SSV for Søsøm: over et Lag af Kalkgytje med Frø af Gul og Hvid Aakande o. f. a. (Egeblandingsskovens atlantiske Tid) ligger et Lag Tørv med Tagrør

og Avneknippe samt den nedre Grænse for Bøgepollen (subboreal Tid); herover hvælver sig en lav Kuppel af gytjeblandet, sandagtig Kalkkalk (fugtig, subatlantisk Tid); se KNUD JESSEN: Skandinaviske Kalktuffer. „Naturens Verden“, 1922, S. 297. Derfra gik man til Viksø St., hvorfra man tog hjem Kl. 15⁴⁰. Turen, der begyndte og sluttede med en Snebyge, var iøvrigt begunstiget af klart Frostvejr med overvejende Solskin.

Mødet den 2. December 1927.

Hr. Lauge Koch indledede med en Oversigt over Forløbet af hans Ekspedition til Østgrønland i 1926—27 og meddelte nærmere om de forskellige Opgaver, der stilledes til Deltagerne. Mangelen paa tilstrækkelige Hundeforspand medførte bl. a., at ROSENKRANTZ i Stedet for at deltage i den store Slæderejse til Danmarks Havn fik Lejlighed til at foretage en betydelig mere detaljeret Undersøgelse af Egnene omkring Scoresby Sund. — Derefter talte

Hr. Alfr. Rosenkrantz om de geologiske Undersøgelser paa Liverpool Land, Jameson Land og Milne Land. Indholdet af Foredraget, der illustreredes af Lysbilleder, vil senere blive publiceret.

Efter Mødet afholdtes i „Domus medica“ en selskabelig Sammenkomst for Foreningens Medlemmer med Damer, hvortil Foredragsholderne var indbudte.

Dansk geologisk Forenings Regnskab 1926.

Indtægt.		Udgift.	
Kassebeh. ^{31/12} 1925 ...	Kr. 996.41	Møder	Kr. 376.57
Statstilskud	- 925.00	Tidsskrift	- 2108.68
Indgaaede Restancer .	- 78.00	Ekskursioner	- 45.61
Kontingent	- 1350.00	Opkr. af Kontingent .	- 6.60
Salg af Meddelelser .	- 47.67	Diverse	- 136.01
Renter etc.	- 85.27	Kassebeh. ^{31/12} 1926 ...	- 808.88
	<u>Kr. 3482.35</u>		<u>Kr. 3482.35</u>

Status ^{31/12} 1926.

Aktiver.		Passiver.	
Kassebeh. ^{31/12} 1926 ...	Kr. 808.88	Bogtrykkerregning	
Restancer ca.	- 100.00	for Bd. 7, Hf. 1 ...	Kr. 1282.00
Livsvar. Medl. Konto	- 500.00		
	<u>Kr. 1408.88</u>		<u>Kr. 1282.00</u>